KAUPPAKAMARI

29.3.2021

Eduskunnan talousvaliokunta
HE 39/2021 vp

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI LIIKKUMISVAPAUDEN JA LÄHIKONTAKTIEN VÄLIAIKAISESTA RAJOITTAMISESTA

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Keskuskauppakamarilta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi perustuslaissa turvatun liikkumisvapauden väliaikaisesta rajoittamisesta väestön suojaamiseksi covid-19-epidemian leviämiseltä. Esityksen mukainen valtioneuvoston asetus, jolla määriteltäisiin ne alueet, joissa henkilöiden liikkumista ja oleskelua rajoitettaisiin, voitaisiin antaa määräajaksi, joka olisi enintään 21 vuorokautta ja sitä voitaisiin jatkaa enintään 21 vuorokautta kerrallaan. Asetus olisi annettava tietylle tarkkaan rajatulle kuntien alueelle ja rajoitusten tulee olla oikeassa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään nähden. Esityksessä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi poikkeuksista liikkumisrajoitukseen tilanteissa, joissa liikkuminen olisi välttämätöntä.

Keskuskauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää lausuntonaan seuraavan.

YLEISTÄ

Hyvän lainsäädännön tulisi olla tarkkaan rajattua ja noudattaa suhteellisuusperiaatetta, joka velvoittaa mitoittamaan keinot niin, ettei kenenkään oikeuksia tai etuja rajoiteta enempää kuin haitan tai vaaran poistaminen vaatii. Keskuskauppakamarin arvion mukaan hallituksen esitys liikkumisrajoituksiin liittyen ei noudata näitä hyvän lainsäädännön periaatteita.

Esitys puuttuu liian voimakkaasti ihmisten perustuslailliseen liikkumisvapauteen, joka synnyttää suhteettoman suuria välillisiä vaikutuksia perustuslain 18 §:ssä turvattuun elinkeinovapauteen. Ihmisten liikkumiseen kohdistuvat rajoitukset olisivat syvä isku monelle kaupan ja palvelualan yritykselle, joiden liikevaihto on muutenkin sukeltanut viimeisen vuoden aikana. Rajoitusten taloudelliset ja inhimilliset vaikutukset olisivat vakavia.

Jos liikkumisrajoituksia joissakin olosuhteissa käytettäisiin, pitäisi niiden Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan olla tarkoin rajattuja ja kohdentua viruksen leviämisen estämisen kannalta tehokkaasti. Esitys on kuitenkin epämääräinen ja sisältää monia tulkinnanvaraisuuksia. 3 §:ssä listatut poikkeukset asettaisivat ihmisiä, yrittäjiä ja yrityksiä eriarvoiseen asemaan ja herättäisivät epätietoisuutta siitä, miten tulee toimia.

Kilpailuoikeuden näkökulmasta olisi ongelmallista, jos asiointi vähittäiskaupan erikoisliikkeissä estetään, mutta samojen tuotteiden ostaminen suurista kaupan yksiköistä on sallittua. Lainsäädäntö ei kohtelisi yrityksiä yhdenvertaisesta ja sen vaikutukset kilpailuun tulisi arvioida.

Laaja liikkumisrajoitus ei myöskään kohdentuisi taudin torjunnan kannalta tehokkaasti. Jos tavoitteena on ensisijaisesti estää yksityisissä tilaisuuksissa ja kodeissa järjestettävissä juhlissa syntyviä tartuntoja, on epäselvää, miten vähittäiskaupan erikoisliikkeissä tai kampaamopalveluissa käynnin estäminen vähentäisi tartuntoja. Varsinkin kun esityksen perusteluissa todetaan, että asiointeihin vähittäiskaupan erikoisliikkeissä ja palveluissa ei pystytä nykyisellään jäljittämään tartuntoja.

29.3.2021

Kaupoissa, kauppakeskuksissa ja laajasti muissakin palvelualan yrityksissä on parhaillaan käytössä hyvin mittavat terveysturvalliset käytännöt, eikä ole pystytty osoittamaan, että kaupat tai kauppakeskukset olisivat ns. ”koronan lähteitä”. Kauppakeskusten kävijämäärät ovat tällä hetkellä laskeneet jopa puoleen normaalista. Paitsi että kauppakeskuksissa on tilaa ja tehokas ilmanvaihto, ovat kauppakeskukset tehneet järjestelmällistä työtä terveysturvallisen asioinnin varmistamiseksi. Ei ole perusteltua kohdentaa kaupan alalle suunnitellun kaltaisia rajoituksia.

Liikkumisvapauden rajoittamisen tulisi olla äärimmäinen keino siinä vaiheessa, kun kaikki muut taloutta vähemmän haittaavat keinot koronaviruksen leviämisen estämiseksi on jo käytetty. Nyt näin ei ole, sillä taloudelle vähemmän haitallisia rajoitustoimia on edelleen käyttämättä. Yritysten näkökulmasta koronan torjuntaa on lähes koko kriisin ajan vaivannut suunnitelmallisuuden puute, epävarmuus ja -tietoisuus sekä yllättävät, ennakoimattomat rajoitustoimet, joilla on suljettu yritysten liiketoimintaa pahimmillaan vain päivän varoitusajalla. Ennakoimattomuus ja epävarmuus asettavat yritykset erittäin hankalaan tilanteeseen jo liiketoiminnan käytännön organisoinninkin kannalta.

TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Keskuskauppakamari korostaa, että esityksen talousvaikutukset ovat vakavia. Esityksen mukaan liikkumisrajoitukset voisivat aiheuttaa noin 0,4 prosenttiyksikön loven bruttokansantuotteen kasvuun. Bruttokansantuotteen kasvun hidastuminen 0,4 prosenttiyksiköllä heikentäisi julkisen talouden rahoitusasemaa noin 0,2 prosenttia suhteessa BKT:hen eli 0,5 mrd. eurolla ennustettuun verrattuna, jos rajoitukset kohdistuisivat laajalle alueelle ja kestäisivät useampia viikkoja.

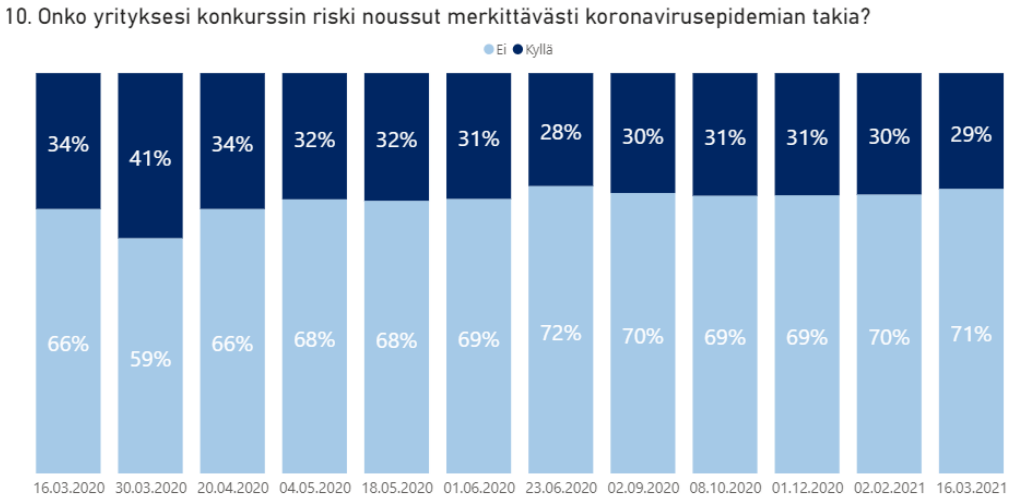
Työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan tämä tarkoittaisi pelkästään pääkaupunkiseudun kaupalle miljardin euron liikevaihtomenetyksiä viikossa. Seurauksena olisi myös konkursseja, lomautuksia ja irtisanomisia. Talouden lisäksi myös inhimilliset tappiot olisivat suuria. Kaupan ala on elinkeinoelämän suurin työllistäjä. Kaupan ala työllistää myös paljon nuoria, sillä yli viidesosa alle 25-vuotiaista työssäkäyvistä nuorista työskentelee kaupan alalla.

Koronavirusepidemia on kohdellut yrityksiä ja yrittäjiä hyvin eriarvoisesti. Pahiten kärsineitä aloja ovat olleet matkailu- ja ravintola-ala, luovat alat, tapahtuma-ala sekä henkilöliikenne. Yrityskoon puolesta talouskriisin vaikutukset ovat kohdistuneet voimakkaimmin pieniin ja keskisuuriin palvelualan yrityksiin. Pahiten kärsineet yritykset ovat niitä samoja yrityksiä, joiden toimintaa olemassa olevat rajoitukset sekä suunnitellut liikkumisrajoitukset vahingoittavat eniten. Liikkumisrajoitukset heikentäisivät näiden yritysten tilannetta nopeasti.

Konkurssin uhka yrityksissä on suurta. Kauppakamareiden kyselyiden mukaan lähes neljännes yrityksistä arvioi konkurssin riskin nousseen merkittävästi koronakriisin takia. 45 % yrityksistä on tarvinnut kriisin aikana ylimääräistä rahoitusta ja 12 %:lla yrityksistä on ollut vaikeuksia rahoituksen saamisessa.

Alle kymmenen henkilöä työllistävissä yrityksissä konkurssin uhka on keskimääräistä suurempaa, kuten myös rahoitusongelmat. Maaliskuussa 2021 alle 10 henkilöä työllistävistä yrityksistä 29 % ilmoitti konkurssiriskinsä nousseen merkittävästi koronavirusepidemian takia (kts. kuva alla). Kauppakamarit ovat toteuttaneet säännöllisiä kyselyitä yrityksille koronatilanteesta koko kriisin ajan. Kyselykohtainen vastaajamäärä on liikkunut noin 3000 yrityksessä.

29.3.2021

Konkurssien riskiä lisää, että helmikuussa poistui määräaikainen konkurssilainsäädännön muutos. Määräaikainen konkurssilain muutos vähensi yritysten konkurssien määriä, kun yritysten hakeminen konkurssiin oli rajoitettu. Tältä osin määräaikaisen lain päättymisen odotettiin lisäävän konkurssien määrää ja näin on käynytkin. Tässä vaiheessa on vielä epäselvää, kuinka paljon konkursseja tulemme lähitulevaisuudessa näkemään. Liikkumisrajoitusten vaikutukset olisivat negatiiviset.

TALOUDELLE VÄHEMMÄN HAITALLISET VAIHTOEHDOT

Keskuskauppakamarin mukaan talousvaliokunnan tulisi edellyttää hallitukselta taloudelle vähemmän haitallisten rajoitusvaihtoehtojen täysimittaista käyttöönottoa ennen mahdollisten liikkumisrajoitusten käyttöönottoa asetuksella.

Ennen mahdollisia liikkumisrajoituksia tulee varmistaa:

- Pakkotestauksen toimiminen maan rajoilla
- Liikkumisrajoituksista erillinen kasvomaskipakko julkisiin tiloihin ja joukkoliikennevälineisiin sekä ruuhkaisiin ulkotiloihin
- Pikatestien hankkiminen seulontakäyttöä varten
- Rokotusten kohdentaminen pahimmille epidemialueille sekä työntekijöiden työnkuvan mukaan (avainhenkilöt rokotettava ensin)
- Työterveyshuollon täyden potentiaalin hyödyntäminen rokotuksissa
- Tarvittaessa tiukemmat kokoontumisrajoitukset sekä kokoontumisten kieltäminen julkisilla paikoilla
- Palveluiden terveysturvallisen toteuttamisen edistäminen entisestään
- Ennen laajoja liikkumisrajoituksia, liikkumista voitaisiin tarvittaessa rajoittaa myöhäiseen ilta- ja yöaikaan, jolloin yksityisiä kokoontumisia saataisiin estettyä. Esityksen perustelu ilta- ja yöaikaan sijoittuvia rajoituksia vastaan ei ole vakuuttava. Jos *”Tartuntariskin kannalta ei ole eroa, onko kyseessä päivällä tai illalla tai yöllä pidetty tilaisuus”,* miten perustellaan ravintoloille asetettuja ja suunniteltuja rajoitustoimia, jotka estävät ravintoloiden aukiolon illalla?

29.3.2021

RAJOITUSTEN AIHEUTTAMIEN KULUJEN KORVAAMINEN YRITYKSILLE

Keskuskauppakamari vaatii, että mahdollisten liikkumisrajoitusten aiheuttamat kulut on korvattava yrityksille täysimittaisesti. Kustannustukea tulee laajentaa ja käytännössä liiketoimintansa menettäville yrityksille tulee maksaa kiinnipitokorvaus.

Keskuskauppakamari myös huomauttaa, että EU:n tilapäisten valtiotukisääntöjen mukaan niin sanottujen kattamattomien kiinteiden kustannusten tuen yrityskohtainen enimmäismäärä on SEUT artiklan 107 (2) (b) mukaan 10 miljoonaa euroa. Suomi on kuitenkin valinnut, että kustannustuki nojaa SEUT artiklaan 107 (3) (b), toisin kuin esimerkiksi Ruotsi ja Tanska. Tämä tarkoittaa sitä, että yrityksille Suomessa myönnettävä kustannustuki on huomattavasti pienempi kuin muissa Pohjoismaissa. Tämä heikentää suomalaisten yritysten kilpailukykyä suhteessa verrokkimaihin kuten Ruotsiin ja tilanne tulisi korjata.

KESKUSKAUPPAKAMARI

Johanna Sipola
Johtaja